

Драгана Ђурковић Тошић
ПЕРГАМЕНТИ У ОГЛЕДАЛУ

Уредник
Зоран Колунџија

Драгана Ђурковић Тошић

ПЕРГАМЕНТИ У ОГЛЕДАЛУ

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

*Уместіо вошїтанице
сенима дєда Недељка
и баба Милунике*

ΠΡΌΛΟΓΟΣ

Започињеш читање.

Ја започињем писање још увек не знајући како ће и колико трајати, ни којим путевима и пречицама путовати.

Путовање које следи одвешће те у оне пределе који се памте и које трептај ока носи и у оном последњем самртном часу.

Питаћеш вероватно зашто пишем... Морам. То је моја потреба. Мој ваздух. Као што је теби потребан ваздух да дишеш тако су мени потребна слова којима бележим своје мисли и осећања да би плућа могла да ми оздраве.

Какви смо ми то људи?

Месо и кости су нам заједничке именице које нам дају улазницу за земаљске дане и припадност прецима и потомцима. Оно друго што нам нагони крв је обележје од Бога, утиснут печат по коме се препознајемо и знамо да ако станемо са писањем и људски род стаје. Јер да није слова не би било ни јуче ни сутра. Ни деде ни унука. Ни нас.

Уистину има свакојаких писанија. И то је од Бога. Тако се кукољ од жита одваја. Е сад, да ли је ово пред вама жито или кукољ није моје да процењујем. Ја подижем сито. На коју сам страну окренула и какав

ветар дува знаћемо и ви и ја кад дођемо до краја. До последње странице.

Ризикујемо заједно. Дупло. Корист и добит или узалуд потрошене казаљке на сату. Знајте још и ово пре него полетите на крилима речи и реченица: У животу сам увек војевала битке. Некад сам добијала некад губила. И победник и поражена. То ми је дало целину и створило од мене личност. И ватра и лед. Никад потпуно сагорела и никад до краја угашена. Управо онаква кава је и потребна за причу која треба да се исприча...

Пред вама се налазе истините приче. Покушала сам да казивања пренесем што верније оригиналу водећи рачуна да не померим њихову аутентичност.

У оним казивањима која су по мом мишљењу претила да пређу границу опште препознатљивости морала сам да уткам понешто пређе од свиленог конца како се нити не би расуле и однеле драгоцене документ. Или да их провучем кроз оне пределе или поведем на оно путовање које сам сматрала да ће бити најверније оригиналу.

А ове исповести свакако јесу драгоцене сведочанство о болу и његовој надградњи, уткани у темеље српске жене и њене породице. И оног што је испред и иза ње, што опомиње, вришти, што се губи као река понорница и опет враћа на површину да се поново одживи или иживи у новим оквирима патње и суза.

Јер јунакиње и јунаци смештени између корица ове књиге гасили су жеђ својих дана и година највише и најчешће изворима који су извирали унутар њих самих.

Сличности су могуће. У болу једнаке свака личи и

сличи оној другој као да су сестре. Једнаке по сузама, трзајима душе, по нади и молитви. Сапатнице и сапутнице у овој долини где смо сви привремени гости и где своје дане меримо протицањима, сувим ветровима, олујама и надама да нисмо само зрно песка већ зрно соли да нам дани буду здравији. Да тако сабрани не будемо кварљива роба већ нада да нас има и после нас у тврђавама свог народа.

Захваљујем се свима који су имали безграничног поверења да ми повере своје исповести и наду да их нећу изневерити а њихове дане затворити да и даље јече.

Аутор

ЦРВЕНО ЈАЈЕ БОЈЕ КАМЕНА МАМИНОГ ПРСТЕНА

Оца Душана су сви познавали.

Од кад знам за себе памтим његова широка рамена и сребрнасту косу. И страх, онај богобојажљиви што је са мном кретао још од куће кад би пошли на Причешће за раног јутра кад још ни свануло није.

Кретали бисмо се мрачним калдрмисаним улицама често посрћући јер уличног осветљења у том делу града није било. Дочекала би нас дрвена крила капије на којим су стајала два огромна звекира широм отворена, а високе стрме степенице – последња препрека пред улазак на велика црна метална врата цркве Св. Николе, горе, на врх града или чаршије како су наши стари говорили.

Унутрашњост цркве је била обасјана таквом светлошћу да се мени чинило да се сунце спустило унутра. Свеће су гореле и лево и десно а народа толико да није могло да се дише.

Отац ме је држао у наручју јер моја мала стопала нису могла да се снађу међу свим тим великим ципелама. У једном тренутку чула сам оца Душана како говори:

– Са страхом Божијим и вером приступите!

Народ у цркви се ускомешао. И... кренули смо

према Дверима. На трен сам видела мајку и брата. Брат је отварао уста испред Свете Чаше а онда су ношени гомилом нестали. Чини ми се да је вечност прошла док нисам и ја отворила уста. И ја, удостојена свете тајне Причешћа чврсто сам стезала оца око врата и пожурили смо да изађемо у порту.

А у порти ври. У горњем десном углу где су столови и клупе од тесаног дрвета распремају се корпе. И из сваке се износе ђаконије а највише шарена ускршња јаја.

И јечи труба. Пролама се од исконског зова, од човекове потребе да утре стазу пут неба. Однекуда, из дубине, из доњег дела порте чује се хармоника најпре слабашно, готово стидљиво, а онда тај звук постаје јачи. И игра коло српских момака и девојака, онако вијугаво не саставља круг. Мало даље неки момци певају и ложе ватру испод казана. Дечија знатижеља ме вуче њима. Видим вода до пола казана, кључа и ври. Питам:

– Што кувате оволику воду?

Онај високи, лепи, смеје се, баш се грохотом смеје, и каже:

– Није то вода малена. Грејемо ракију – и штипну ме за десни образ. Отрчах даље скачући најпре на левој па на десној ноzi док ме не заустави једна жена која је на себи имала лепу плаву хаљину оивичену чипком и пружи ми јаје, црвено као камен на мамином прстену. Црвено а у средини лист неке траве. Никад до тада нисам видела црвено јаје.

Наша је мајка јаја фарбала у доста луковине или би

отац брао разне траве и онда би јаја попримила неку чудну зелену боју. А куповали смо и плаву. После нас је отац учио помоћу неке течности и туш пера како се шарају, односно, цртају разне слике и фигуре. Тек, црвену боју никад нисмо користили.

Опрезно, као да је од стакла, ставих јаје у десну шаку и преклопих га левом заборавивши да се захвалим а и бојећи се да ми не испадне, упутих се делу стола где је била постављена наша корпа.

Ходала сам опрезно избегавајући свакога ко ми је долазио у сусрет.

– Дуња, шта ти је то у руци? – упита ме мајка.

Без одговора отворих своје мале шаке. Мајчине усне се развукоше у широк осмех.

– Црвено јаје. Иста боја као камен на мом прстену. Ко ти је то дао кћери?

– Нека тета доле где кувају ракију – одговорих.

У причу се укључи и мој отац.

– Не памтим да сам некад видео овакву нијансу црвене. Стварно као камен на твом прстену.

– Мама, молим те, стави га у корпу да се не поломи. Желим да га понесемо кући.

Кући сам пронашла шољицу од печене глине, црну са белим и зеленим шарама, што сам добила на поклон од баке, мајкине мајке, и сместила моје црвено јаје у њу па у витрину иза стакла.

Васкршњи празници су полако пролазили. Корпа са шареним јајима на столу у кухињи полако се празнила. И последње које је мајка у рано ћурћевданско јутро употребила за наше купање, како би целе године били

здрави и чили, је потрошено. Корпу смо одложили у оставу до следећег Васкрса.

Понекад бих померала стакло на витрини и узимала црвено јаје да се дивим његовој боји. Окретала бих га и врховима јагодица додиривала ивице листова на њему. Тек тада сам приметила да је у средини листа нечим, неким оштрим предметом, био урезан крст величине мог нокта.

То познање је у мом младом срцу пробудило неку до тад непознату емоцију. Чинило ми се да... као да има нешто да ми исприча.

А онда су дани постали дужи и топлији. Двориште зеленије и шареније од процветалих круница маминог шебоја и кадифица а ја омамљена тим заносом и зовом живота заборавила на бабину шољицу и црвено јаје.

Тек негде половином септембра, кад су обране шљиве маџарке и кад је комшиница Ружа дошла по своју наруџбину, открили смо ко је тета у плавој хаљини.

– Видим Дивна чува јаје што сам јој поклонила за Васкрс – рекла је док је испијала сок од вишње.

– А ти си значи тета са плавом хаљином – кроз осмех рече моја мајка.

Ружа је наставила разговор и ту пред нама, пред нашим рукама спустила кључеве и браве година које ће тек обележити мој живот. Или... просто је била само карика на путу моје судбине. Тек рекла је:

– Сваке године офарбам око стотину. И само једно из тог скупа фарбам посебно. На Велики Петак прво јаје које нађем на пологу унесем у кућу. Обележим

га крстом и офарбам у три кесице боје. Прво њега. После фарбам остала онако како ми време и машта те године дозволе. Све их скупим у једну велику корпу и из ње делим онако како дођу под руку. То црвено јаје припадне оном ком га Бог намени а верује се да доноси срећу и благослови оловку. Кажу ако до следећег Великог Петка остане цело, нетакнуто, ако му се унутрашњост не сасуши и у жуманцету угледа крст, онај ког је одабрао оставиће велики писани траг за собом.

Добро сам запамтила тетка Ружине речи. Мојих шест година је под кору великог мозга урезало овај разговор као азбуку коју сам тек научила.

На Велики Петак следеће године моја мајка је купила много кесица црвене боје и јаје са полага наших кокошака је узела.

Мени су сашили плаву хаљину на цветиће а мајка је опточила хекланом чипком. Дуго сам је носила иза тог пролећа и поносно говорила да и тетка Ружа из доњег дела улице има исту.

Отац је стигао кући са мноштвом различитих боја а мајка је из оставе донела велику корпу са јајима. Пре него смо започели фарбање све троје смо се прекрстили а онда из витрине извадили црвено јаје. Отац га је разбио помоћу дрвене оловке. Зачуо се огроман прасак. Рекао је:

– Дуња, кћери, ољушти ти.

Лако као да свлачим кошуљу са себе свукла сам црвену кору. Унутрашњост је била цела, нетакнута.

Отац је из моје руке узео ољушћено јаје

и преполовио га. Памтим, кô сад да гледам запрепашћење на лицима родитеља и како су се прекрстили неколико пута.

– Бог је велики... ВЕЛИКИ – рекао је мој отац.

Од тада је прошло неколико деценија.

Ја сам у међувремену одрасла и sazрелила.

Мешала снове и јаву а најчешће друговала са онима што знају где станује дуга.

Кад бих се од свега уморила лутала бих по безваздушном простору и жњела месечину. Роса коју бих из тога пила помагала ми је да дуго останем млада. Тако је крошња мог живота дуго остајала зелена. Није ми се журило у јесен а управо ми је у њој

Господ наменио благослов и моју оловку саставио са вечношћу...

Бележим оно што могу и колики је распон мојих крила. И оно што је одређено да изникне под мојим потписом и печатом не размишљајући о количини, житу и кукољу. О томе одлучује милост Његова.

5. марта 2012.

А ШТА ТИ ТО ЗАПИСУЈЕШ?

Све моје било је и прошло. Сада само чекам умрли час. Ако у том ишчекивању попијем још које пролеће сматраћу то поклоном који нисам очекивао. Још кад би се Бог смиловао мојој несрећној кћери са тапијом од неколико ари омеђеног простора, кључем и катанцем од тог поседа чини ми се да бих пристао и у пакао да одем...

Памтим ја сине онај Други Велики рат.

Имао сам тада седам година. Добро га памтим. Газио сам оштро камење мог родног Цоковића у опанцима од опуте. Знаш ли ти шта је то опута?

То је животињска одрана кожа, пресна кожа, од које су се најчешће правили опанци. Неудобни и брзо се цепају ал' нема боље.

Пироћане, оне од праве гуме што се ширирају каишем на ковчу ниси могао лако да имаш. Ем били скупи, ем није имало довољно у задругама.

А мој отац Никодин домаћин је задружне заједнице од тридесет чланова.

Када је рат почео био је увелико удовац по трећи пут и нас петоро под десни скут заклањао.

Кажем, када је рат почео имао сам седам година, вашке које су ме непрестано нападале и шугу која ми је израњавила цело тело.

И моје две сестре, две старије јаднице које ми је мајка Милуника родила.

Згрчени и скврчени једно уз друго покушавали смо да преживимо те године.

Док би осталој деци у парче топлог хлеба мајке спуштале кашику кајмака да га у сласт поједу нас троје би били задовољни ако стомак наситимо хлебом.

Данас кад прођем градом и видим контејнере пуне хлеба дође ми да урлам. Не дао Бог да ико зна шта је то глад.

Уписали су ме у Постоње у четвороразредну школу и сваки дан сам морао да прелазим по шест километара у једном правцу.

Трудио сам се да учим. Да савладам градиво. Да запамтим на часу. Књига нисам имао. Само оно што је остало у глави. Толико да положим разред.

Када се хиљаду деветсто четрдесет и седме године прослављао новоустановљени државни празник, Дан републике, 29. новембар, падао је густ снег.

Два дана иза тога без чарапа и опутних опанака, босим ногама грабио сам низ Долове да не закасим на час.

У цепу извенђалог, црног и наслеђеног капута стезао сам парче тврде проје коју је стрина Милица умесила још пре четири дана и по чијим ивицама се ухватила зелена плесан. Било је то моје следовање за доручак.

У учионици сам скривао своје промрзле и изранављене ноге од остале деце. Не знам да л' ме више болело што немам обућу или немоћ да ишта променим.

Када бих се после неколико сати истим оним голим брдима враћао назад вукући отекле ноге бивало ми је још горе јер за зимских дана ноћ се спушта и пре времена. А ја сам био слаб, млад и сам.

И го.

Нико ме није жалио до моје Росе и Достане са којима сам делио заједничку сиротињу као наслеђено имање.

Не знам коме је од нас троје било теже. Мени – што сам се свакодневно смрзавао и потуцао увек обележен, другачији, или њима – што су жељне знања остајале заточене у кући и слепе код очију.

Бити женско значило је само једно: огањ и карлицу. И кудељу ако има пређе.

Упркос том тешком раздобљу нису прошле лоше у животу. Било је у њиховим животима више срећних дана но оних црних. Не бих сад о томе.

Сад још увек завлачим сећања по оним горким данима мог одрастања и стазама сиромашног детињства. По голим боловима мог родног огњишта и тамних постеља кад ми је требала мајчина рука само да се спусти на теме моје главе. Да осетим да неко брине о мени.

Све године свог одрастања дао бих за један топли, ушушкани, загрљај моје мајке која је годину дана по мом рођењу преселила своју рајску душу Господу.

Нисам стигао да је запамтим. Кад је малена поворка кретала сеоским прашњавим путем да спусти њено уморно тело у жуту, тешку иловачу, не сећам се да ли сам је дозивао. Она мене сигурно јесте.

Данас када сам дубоко загазио у осму деценију знам да сам је остао жељан и да бих исто као и онда дао две трећине својих година само да могу да је загрлим.

Цео живот ме је пратила та празнина и недостатак љубави па сам се повлачио у себе и остајао по страни ћутећи и не дозволивши да ико види моја осећања. Коштало ме је много али обележеност Божијим печатом не можемо да променимо.

Вукао сам своју младост кроз пазарске уске сокаке накривљених кућа обраслих маховином и прекривених црвеном ћеремидом дружећи се само са онима који су били истоветни мени или су разумели моју муку.

За јутра, док би још свитало, кретали бисмо на посао у прве фабрике направљене у нашем граду.

Мене су тада позвали на одслужење војног рока. Било је то хиљаду деветсто педесет и пете године. Спаковани дрвени кофер подигао сам десном руком и кренуо на станицу да сачекам аутобус.

Нико ме није пратио.

Нико није запевао.

Нико ми није пожелео срећан пут.

Када сам хиљаду деветсто осамдесет и треће године испраћао сина у Армију мислим да сам тек тада срце намирио... Смирио.

Данима се орила песма у мом дворишту а када смо кренули на Главну аутобуску станицу и раздрагана гомила младежи заплитала веселим гласовима песму, наслоњен о мој воћњак нисам могао а да не заплачем. Још када је комшија Иско зауставио раздрагану гомилу што се кретала прашњавим земљаним путем